

Dochované dopisy Jindřichu Chalupeckému předcházejí, podobně jako u Romana Jakobsona, časové hranici odjezdu Milady Součkové do Spojených států, vracejí nás do čtyřicátých let, do období protektorátu po tragickém Rykrově odchodu v lednu 1940. Jsou svědectvím prohlubujícího se přátelství, a to i přes patnáctiletou odmlku po roce 1948. Velmi blízcí si byli i v chápání moderního umění, jeho smyslu a hledání; oba sdíleli obdobná východiska např. ve vztahu k anglosaské kultuře či kritický postoj k české avantgardě dvacátých let.

Rozsáhlá korespondence s Ladislavem Radimským a jeho ženou Olgou dokumentuje mimo jiné obraz, konflikty a úděl českého exilu. Jejich těsné přátelství pojily společné prožitky volných chvil a letních prázdnin trávených nejprve v pronajatém domku na Cape Codu, později na chatě ve Stoddardu v New Hampshire, společné rituály a svátky i vzpomínky na blízké přátele v Čechách. Ladislav Radimský, spisovatel a esejista publikující často pod pseudonymem Petr Den, byl také redaktorem a přispěvatelem exilových časopisů a později šéfredaktorem *Proměn*, kde Součková často publikovala. Do USA přicestoval podobně jako Součková v roce 1946 jako zaměstnanec ministerstva zahraničí a byl jedním z těch, kteří se jí snažili nezištně pomáhat s vydáváním jejího básnického díla.

Přátelství s Romanem Jakobsonem se odvíjí od jeho nadšeného přijetí prvotiny *První písmena* v anketě *Lidových novin* v roce 1934; znali se, stejně jako s Vladislavem Vančurou a Janem Mukařovským, i z přednášek Pražského lingvistického kroužku, který Součková finančně podporovala. Nejen z této vzájemné korespondence, ale i z celku Jakobsonovy listinné pozůstalosti, uložené v archivu Massachusettského technologického institutu, je zřejmé, že to byl především on, kdo svojí autoritou a věhlasem pomáhal Součkové od počátku jejího exilu doporučeními a pozitivním hodnocením v univerzitních kruzích; oba později žili v novoanglické Cambridgi a Jakobson byl tím, kdo ji uváděl do okruhu pravidelných setkání a diskuzí, jež k univerzitnímu provozu nezaměnitelně patří.

V takovém prostředí se Součková seznámila i s historikem Otakarem Odložilíkem. Ten přednášel v USA již před druhou světovou válkou a po krátkém poválečném působení na Karlově univerzitě a ministerstvu zahraničí odjel znovu do Spojených států. Odložilíkova dodnes zcela nezpracovaná a neuspořádaná rozsáhlá pozůstalost v archivu Pensylvánské univerzity, kde se nacházejí i dopisy od Součkové, svědčí o neobvyklém rozsahu jeho vědeckých i lidských zájmů. Byl jeden z prvních, kdo pro své přátele „vydával“ strojepisný samizdat, sbírky či výběry z básní a textů v souvislosti s jeho zájmem o protestantství a českou kulturu. Dohledaná korespondence se Součkovou je přes svou neucelenost především neustálým vzájemným rozhovorem o práci, bídě a radostech světa, s nádechem atmosféry snad až starosvětské kavárny, kde od stolku je neustále vyhlížen františkán František Dvorník. Také s Dvorníkem se setkala už v roce 1948 v New Yorku prostřednictvím Romana Jakobsona. „Troufám si říct, že tehdy jsem si získala Františka Dvorníka na první pohled svou prostořekostí, s jakou jsem tehdy mluvívala o lidech, věcech, o poměrech...“ vzpomíná v jedné stati Součková. Vztah k Odložilíkovi a Dvorníkovi vnímala Součková jako nezpochybnitelné těsné přátelství, které je inspirativní svou kritičností, tolerancí, živou vírou i vědeckou důsledností.

Podnět ku korespondenci Součkové a Gertrudy Gruberové-Goepfertové byl dán jejich spoluprací s časopisem *Nový život* vydávaným Křesťanskou akademií v Římě; Součková v něm publikovala, Gruberová do něj přispívala kresbami. Hybatelem jejich korespondence je o generaci mladší malířka, grafička a básnířka, která se obrací na Součkovou s prosbou o posouzení vlastní básnické tvorby. Z tohoto bodu se postupně rozvíjí rozhovor, který Součková respektuje, udržuje si ale neustále jemný odstup od nebezpečné role rádce; je upřímná a jemná a raději se utíká k referencím vlastního světa a jevů, které ji obklopují.

Soubor dopisů rusistovi a lingvistovi Oldřichu Leškovi – který mj. po roce 1989 spoluobnovoval Pražský lingvistický kroužek – svým způsobem navazuje na okruhy, které reprezentoval Otakar Odložilík, zvláště po jeho nečekaném úmrtí v roce 1973; a tento rozhovor je přerušen až autorčinou smrtí. Je obdobně plný odkazů, proseb, doporučení a vzájemné pomoci, ale především je prodchnutý obdobným emocionálním nábojem a vzájemnou důvěrou, kterou v době Leškova ročního působení na Chicagské univerzitě v letech 1969–1970 k sobě našli a sdíleli. Dopisy jsou i důkazem, že dálka, hranice časová, politická, geografická

nehrají pro Součkovou podstatnou roli; podobně jako v jejích básnických textech se všechny chvíle a obrazy i slova odehrávají synchronně, v analogiích či blízkosti, kterou je možné v psaném projevu stvořit: stejně jako v Praze, tak i v Bostonu, za časů Zeyera, stejně jako moderny.

Dopisy Milady Součkové přátelům uzavírají nepočtené řádky prozaikovi a básníkovi Karlu Milotovi, který ji oslovil na popud Jindřicha Chalupeckého. Milota se podrobně a do hloubky zabýval jejím prozaickým dílem ve studiích později publikovaných v jeho knize *Vzorec řeči*. Je příznačné, jak Součková okamžitě rozpoznala, že důvodem oslovení nejsou pouhé vnější analytické otázky, ale slova obdobně zaměřeného autora mířící k podstatě její prozaické tvorby. Součková tu v odpovědích výjimečně formuluje poznámky o vlastní literární práci i o iluzivní touze zakusit vše znovu.

Milý Jindřichu,

dnes nic zvláštního, nic podnětného, jak se říkávalo v Lingvistickém kroužku, jen to, že mám svátek (bl. Milady) a že posílám tuto čumkartu na vysvětlení toho, co jsem myslila, když jsem Vám napsala, že nemáme nic opravdu podobného německému expresionismu. Tohle jsem měla na mysli. A je to pěkněj obrázek.³⁵⁵ Jinak na svatého Matěje, když se slunko usměje – na to není ani pomyslení.

Jako vždy, *Milada*

23/II/81

Milý Jindřichu,

Vy si asi na mě nevzpomínáte, ale já s Vámi žiju ve dvě v noci, když přemejšlím o tom článku o katalogu výstavy (do *Proměn*). Ten katalog,³⁵⁶ o němž jste psal, o ten jsem si napsala a dostala jsem ho. Je to opravdu krásná publikace. Paní Mládková si sáhla do kapsy. Váš článek je mistrovský.³⁵⁷ Jasně, jednoduše, výstižně, odborně psaný a nad to má ještě (na konci) závan myšlenky d'un grand esprit.³⁵⁸ To se mi tuze zalíbilo a potěšilo mě. Matějkovi se Váš článek taky líbí a není takový Váš aficionado³⁵⁹ jako já. Jindřichu! Dozrál jste, máte váhu. Takže jsem

³⁵⁵ Na pohlednici je barevná reprodukce autoportrétu Maxe Beckmanna z roku 1927.

³⁵⁶ Jde o katalog *Eleven contemporary artists from Prague*. Jiří Kolář, Stanislav Kolibal, Aleš Veselý, Milan Grygar, Eva Kmentová, Karel Nepraš, Karel Malich, Alena Kučerová, Adriena Šimotová, Vladimír Janoušek, University of Michigan, Ann Arbor 1981; výstava se konala na Newyorské univerzitě 9. 12. 1980 – 5. 1. 1981 a na Michiganské univerzitě 15. 1. 1981 – 2. 2. 1981.

³⁵⁷ Jde o text datovaný 10. srpnem 1980 a přeložený pro účely katalogu pod titulem „Spellbound by Prague“; vyšel rovněž časopisecky v: *Cross Currents. A Yearbook of Central European Culture*, 1982, č. 1, str. 289–294 (časopis vycházející v letech 1982–1993 editoval Ladislav Matějka); článek je přístupný na <https://quod.lib.umich.edu/c/crossc/anw0935.1982.001/300:ANW0935.1982.001?page=root;rgn=author;size=100;view=image;q1=Chalupecky%2C+Jindrich>.

³⁵⁸ „velkého ducha“

³⁵⁹ „nadšeneček“

jaksi pyšná, ne, mám radost, že jste můj přítel. Má to jen jednu chybu, vy jste, pane Jindřichu, *feminista*, je to smutné, ale je to tak: ženu básnířku, přítelkyni básnířku (to jsem jako já) a prej ženské umělkyně, nějaká Oriěšková (dokonce Slovenka?) a Jetelová. A to na stará kolena! Říkám Vám nic se ženskejma! Manželka musí být, bez ní je člověk neúplnej, ale to druhé je jen přítěž. Pošlu Vám brzy Sešit Josefíny. Dnes jen to, že z Vás mám radost, ač jinak darmo mluvit.

Vaše *Milada*

24/IV/81

prší a je asi 7 Celsia

Milý Jindřišku,

doufám, že Vás tento dopis „vynajde“ ve zdraví a v dobré mysli, pokud jsou ovšem malkontenti jako já a Vy schopni dobré a *spořádané* mysli. Doufám také, že se Jiřině daří lépe.

Posílám výstřižek z univ. týdeníku,³⁶⁰ ne že bych si myslila, že to je něco pro Vás nového, ale jen tak „ze známosti“, abyste viděl, že na Vás myslím. Předpokládám, že stále a pilně pracujete. Já se taky dost tumluju, zas časem pošlu nějakou „novinku“, abyste viděl, že nekrním (od slovesa zakrněti, trvalého).

Váš odkaz lidstvu má 308 stránek?³⁶¹ Nepřipravujte ho tak akurátně, ponechte to příštím badatelům. Četla jsem právě o Josefu Čapkovi (v té edici Odkaz).³⁶² Tam je dobře vypsáno Čapkovo „expresionistické“ období. Je to zvláštní, že lidi, které jsme znali (Čapek, Rykr atd.), jsou náhle v uzavřeném uměleckém období. Že to, co jsme zažili, čeho jsme byli svědky, že se náhle ocitá v kunsthistorii. To je na stáří to dobré, že vidí, co

³⁶⁰ Výstřižek se v korespondenci nezachoval.

³⁶¹ Pravděpodobně jde o připravovaný samizdat *Podobizna umělce v moderním věku. Duchampovské meditace*, který knižně vyšel pod titulem *Úděl umělce. Duchampovské meditace*, Torst, Praha 1998.

³⁶² Jiří Opelík, *Josef Čapek*, Melantrich, Praha 1980, edice Odkazy pokrokových osobností naší minulosti.

mladší člověk nemůže vidět. Ale že by stáří byl požitek, to nemůžu říct. Ale to, co teď dělám, bych nikdy nemohla dělat před deseti roky, ani pochopit to, co teď chápu.

Přeju Vám štěstí k těm ženskejm, ale pamatujte si, že od toho pohlaví nikdy nic trvale dobrého nevzejde. Jsou ovšem výjimky jako Sapfo, Morisot (méně). Tady v exilu je publikování ideologické – v podstatě, ale kdy nemělo publikování svou stinnou stránku, ale snad to patří k věci.

Máte pravdu, že to období 1910–1914 je vlastně tabula rasa. Nepatří nikomu a všem. Taky není snadné napsat, že Braunerka byla na mužský jako lev. Ale to je věc celkem marginální, jen zajímavý klep. Anda Kovařovičová-Strobachová mě říkala: Mileno,³⁶³ tomu ty nerozumíš, to jsou hlubiny. Hatte doch recht Milada, die Tante.³⁶⁴ Ale Vy, já i Neumann, jsme zkrátka lidi, kteří moudré lidi neposlouchají.

Pozdravujte Jiřinku, ta má soužení. Taky toho Milotu z Dědic. Já bych mu něco poslala, ale nějak jsem založila jeho adresu. Pošlete mně příležitostně jeho adresu.

Jako vždy, Vaše *Milada*

5/V/81

Milý Jindřichu,

tady Vám posílám, nelekejte se, duplikáty z Blatného rkp., který mně poslal Kolář. Dám ho po nějaké době do Houghtonu (rkp. a vzácné tisky), kde bude dobře a odborně umístěn. Jsem z toho celá pryč. Ukazuje to Blatného z jeho nejlepší a „nejhorší“ stránky. Ukazuje to, že je velký básník (jak Chalupecký kdysi rozpoznal) a tu celou hrůzu propadliště. Je to velikost, osud, jaký v homerských dobách měli věštcí (vates). To, co mám na mysli, v těch listech, co posílám, není, ale zas to dává výhled na „historii“, jak „tuhne“, jak se fosiluje do slov, jak vypadává ze života a myslí člověka. Tady není žádný „l'art por l'art“, jen člověk.

³⁶³ Domáci či důvěrné oslovení Milady Součkové.

³⁶⁴ „Teta Milada měla přece pravdu.“

Já nevím, kdy pojede Kolář do Prahy, ale pak se s ním jistě setkáte a můžete se zeptat, co Vás bude zajímat. – Vyšlo právě poslední číslo „Proměň“, Vy ho asi dostanete později, jsou tam verše od Jiřiny a Vaš článek o Kmentové.³⁶⁵ Tak Vás to potěší.

Je to všechno élent.

Milada

P. S. Na ukázkou z těch básní, jmenuje se to „Pomocná škola Bixley“.³⁶⁶

Volám Starostína z pohádky...

nebo: Ještě lze rýmovati nově

s domovským právem v Rýmařově

přišel v rochetce...

Girls under sixteen are on the pill

na pláži mořský šlem

na kamenité pláži v Mentonu

slizský šlem

vidím tam vždycky Valéryho Cimetier Marin.

Je to z roku 1979, 79 stránek, datováno 2/II/79.

Thanksgiving³⁶⁷ 1981

Jindřichu milý,

co Vy víte o Thanksgiving, grau ist alle Theorie.³⁶⁸ Tady je to skoro jako Vánoce, u těch Pilgrimů i víc. Já sice jsem pilgrim³⁶⁹ s malým p, ale přece jen jsem trochu té nákazky protestantské do sebe vsákla. To jen abyste věděl, že Vám píšu ve sváteční náladě. Odepisuji ze svého stanoviska pozdě, podle

³⁶⁵ Jindřich Chaloupecký, „Příběh Evy Kmentové“, v: *Proměny*, 18, 1981, č. 1, str. 73–79; Jiřina Hauková, „Z nových i starších básní Jiřiny Haukové“, v: tamtéž, str. 68–72.

³⁶⁶ Vyšlo o několik let později, Ivan Blatný, *Pomocná škola Bixley*, Sixty-Eight Publishers, Toronto 1987.

³⁶⁷ Den díkůvzdání, v USA se slaví čtvrtý čtvrtek v listopadu.

³⁶⁸ „šedá je všechna teorie“

³⁶⁹ „poutník“

Vaší praxe adekvátně. Doufám, že jste oba jakž takž zdraví a že jste snad přece dostali to číslo „Proměň“, kde jsou Vaše příspěvky.

Literaturu pěstuju prakticky i teoreticky, jak je vše mlácení do slámy. Mám moc práce (inspirace a její realizace) a nemám tolik síly, abych to rychleji *vyvedla*, to víte sám, jak to chodí, taky o tom píšete. Flákali jsme se, drahý Jindřichu, když jsme měli sílu jako Kyklopové, sám to uznáte, jenže jsme zas neměli tolik rozumu. A s tím publikováním je to všechno na dlouhé lokty, abych neřekla něco sprostšího. Když to dlouho trvá, tak se z toho ta radost ztrácí a jsou z toho „dějiny literatury a umění“. To je v pořádku, ale není to ten pravý život. Já teď mám zálibu v takovejch literárních nýmancech jako třeba Vocel. Pro nás dnes zůstává jen ta nezkalená radost, když to člověk píše a vypadne to jako perla z perlorodky. Třeba si člověk něco namlouvá nebo mu ty Chalupecký něco namlouvají, ale to už se musí riskovat. A pak někdy, někdy, říkám, má člověk dojem, že ví, že udělal něco dobrého, i to může být šálení, ale co. Já bych potřebovala jen pár let ještě pro ty rozdělané věci. Je to všechno v rukou Božích. Kdybychom, Jindříšku, měli takový pěkný měsíčník, s románem na pokračování, básničkami, uměleckou kritiku a klepy, to by byla bašta. Měli bychom moc a to by byla naše zkáza. Možná, že právě tak, jak to je, nám svědčí. Ty první dva „Sešity“ naší drahé Jozefinky ještě nevyšly a to máte zas příklad, jak se to všechno vleče a utíká. Musím zaujmout postoj Candida.

Viděla jsem nedávno krásný kostel od Corbusiera, byla to ovšem špatná novinová reprodukce, ale bylo to něco! To moderní výtvarnictví, jak ho vidím tady a jak se sem dostane od nás jako u Mládkové, a to, co vidím na těch obálkách a ilustracích doma, ne. Už jsem na to asi stará, ale ani ti výtvarníci, co protežujete – ústí to do jakési skládky starého železa a cementu. A ta „myšlenka“ je taky taková podomní, žebrácká. Jen tak se v tom neštěstí válet bez vlády – opakují, že snad nemám pravdu. Hrozit světu vědy, to dělá realita, abstrakce musí mít výraz, zmáhat negaci, ale dost. Mluvím jen o něčem, co se mi „nelíbí“. A to není argument.

Jindřichu, já na Vás myslím ve dne, i když ne v noci, ale nejste tady a to dopisování je sice lepší než nic. „Blazeovanej“ jste vytrhl z kontextu. Jakobson slavil 85. narozeniny, ve zdraví přiměřeném věku a ve

spokojenosti. Já jsem pozvaná *nebyla*, ale poslala jsem mu jeden Sešit Jozefínky. On mi poděkoval na lístku – formuláři, tištěném poděkování za knihu – to je Jindříšku bejt slavnej, tak my nikdy, nikdá nebudem, ale jemu to gebüruje. Jemu to sluší, nám by to ani neslušelo, ale připsal na to v. r. magnificent poetry. Asi to tak docela není, ale bývali *Čechové*. A to, jak psal o české středověké poezii,³⁷⁰ to taky nikdo předtím, ani potom. Kdepak tatíček Mukařovský, dej mu Pánbu nebe. Už není místo, tak končím.

S uctivým pozdravem, jako vždy

Věnceslava-Milada
die Tante v. r.

P. S. Už schází jen báseň, ale to až v příštím čísle vánočním.

Tak Myslbek a Štursa byli sochaři, *jsu* zpátečník, Josefínka je podle něj skoro jako ruskej mladej Pasternak.

15. září 1981

Milý Jindříšku a Jiřinko,

děkuji za dopis a odpisuji hned, ne jako Vy. Když ona ta sláva je přeci jen pěkná! Třeba teď dostal Nobeláčka Miłosz. Zním ho, učil v Berkeley v té době, co já. Tenkrát v takovém Centru of European Studies, měl co dělat, aby obstál v diskusi. A dnes? třeba bude mít teď pár přednášek tady na Harvardu a dostane ukrutné peníze a slávy, co unese. Ale jsou horší případy Nobeláčků, taková Berta,³⁷¹ co to vyhrála nad Vrchlickým. Ale my ho nemáme, toho Nobeláčka. Měl byste vidět ten sál, kde to udělují, samé zlato, jak v Lohengrínu, „síně skvělé“, komnaty atd. – jednou jsem dostala pohlednici. Kdybychom toho Nobeláčka měli, tak bychom zas zkoumali, zda vydržíme ten nápor času a prostoru. Ale Jindříšku, Vy děláte

³⁷⁰ Roman Jakobson, „Medieval Mock Mystery (The Old Czech Unguentarius)“, v: *Studia Philologica et Litteraria in honorem L. Spitzer*, Bern 1958, str. 245–265; český překlad: „Středověké fraškovité mystérium (Staročeský Mastičkář)“, v: *Divadelní revue*, 1991, roč. 2, č. 3, str. 9–27.

³⁷¹ Bertha von Suttner, rakouská pacifistka a spisovatelka, obdržela Nobelovu cenu za mír v roce 1905.

starýho, blazeovanýho na tu slávu, ale je to přece krásné, nechte bejt, když přijdete do redakce, přinesete rkp. a je to hotovka a kritika a lidi se na Vás hrnou a Vy zas ukážete, že jste chytřej atd. Přijdete do kavárny a lidi si šuškej (Rykr říkal: to ty bys chtěla, aby si lidi šeptali: Součková, Součková, Součková) – ale dnes máte jen ty šupalata a ty „jistoty“ – to je takové slovo těch, co nemají šupalata, co mají ty jistoty.

A Jiřince se nelíbí na letním bytě. Zima pryč a přší. Takhle do Massachusetts s Vámi! Vedra, humidity³⁷² a příroda žádná. Nemůžete jít do přírody. Posílám odděleně to číslo, kde vyšly Jiřiny verše, bude to dlouho trvat, poněvadž letecky to stojí strašné peníze a Vy už víte, co a jak bylo otištěno.

Psala mně paní Gibiánová, že zemřel její manžel. A ještě předtím, že její syn Gibián a Harkins by chtěli vydat v překladu anglickém Chalupeckého články o kubismu, ale že nemohou najít nakladatele, což je pravda. Já teda nevím, kdo vydává ty nesčetné čsl. básníky. Napsala jsem paní Gibiánové, že by se měli obrátit na paní Mládkovou, ta jediná má peníze a tím moc. Je opravdu těžko něco uplatnit, co se nenosí, a co není klišé, jako Kundera, Kohout apod. Kdo je slavnej? řekl mi pan Lurçat – ano, mluvila jsem s ním, „okouzli“ jsem ho, ano, dal mi obrázek a já blbec, blbej, jsem ho dala jednomu pánovi. Dodnes mě to mrzí, a to málo věcí. Tedy Lurçat: na odpověď, kdo je slavnej – Greta Garbo (tenkrát). Ale Lurçat byl a je slavnej, ne tak moc a ošklivě jako Picasso, ale je, a my nejsme. Jen jak říkával pan Honzík, architekt: Picasso du pauvre, ale v jiném smyslu. Vy to nesete lehce, ale mě to někdy žere, jsem starej člověk, a na mý slova dojde. Pošlu něco, pošlu, když dá Pánbu zdraví. Přece jsem Vám už psala, že ty „Sešity“ první a druhý vyjdou tiskem, už jsem dělala korektury. Ale je to starý, žádná nová fazónka.

Uctivě, jako vždy *Milada*

P. S. Flat ubi vult!³⁷³ tj. Duch svatý.

³⁷² „vlhkost“

³⁷³ „Vane, kam chce!“